

ЮРІЙ БРИНДІКОВ,
кандидат психологічних наук, доцент
(Україна, Хмельницький, Хмельницький національний університет)
YURIY BRYNDIKOV,
candidate of psychological sciences, associate professor
(Khmelnyskyi, Ukraine, Khmelnyskyi National University)
orcid.org/0000-0002-5621-2112

Соціальна реабілітація військовослужбовців: до питання термінології

Social Rehabilitation of the Servicemen: on the Question of Term

У статті проаналізовано психолого-педагогічні підходи науковців до сутності та змісту наукових дефініцій «реабілітація» та «соціальна реабілітація». На основі проведеного аналізу з'ясовано, що реабілітація означає відновлення здоров'я, функціонального стану і працездатності, порушених хворобами, травмами або фізичними, хімічними та іншими соціальними чинниками. Проаналізовано особливості використання терміну «реабілітація» в історичному контексті, починаючи від часів Першої світової війни і по сьогоднішній день. Досліджено, що реабілітація є складним багатогранним поняттям, що означає «відновлення» і передбачає різні аспекти: юридичний, психологічний, соціальний, медичний, педагогічний, соціономічний. Головна увага зосереджена на аналізі різних видів реабілітації (медичній, психологічній, соціально-психологічній, соціально-педагогічній). На основі узагальнення встановлено, що соціальна реабілітація військовослужбовців має носити комплексний характер і передбачати поєднання діагностувальних, коректувальних, терапевтичних і профілактичних заходів. Здійснювати соціальну реабілітацію військовослужбовців повинна команда фахівців різних галузей – соціальних працівників, реабілітологів, медиків, психологів, соціальних педагогів.

Ключові слова: реабілітація, соціальна реабілітація, психологічна реабілітація, медична реабілітація, військовослужбовці.

The article analyzes the psychological and pedagogical approaches of the scientists to the gist and content of such scientific definitions as «rehabilitation» and «social rehabilitation». On the basis of the conducted analysis it is determined that rehabilitation is the health, physical state and working efficiency's recovery, which were violated by illnesses, traumas, physical, chemical or other social factors. It is analyzed the peculiarities of term's usage «rehabilitation» in historical context beginning from the World War First till present. It is discovered that rehabilitation is a complex comprehensive notion that means «recovery» and it has many aspects such as: legal, psychological, social, medical, pedagogical, sociology. The main attention is paid on the analysis of different types of rehabilitation (medical, psychological, social and psychological, social and pedagogical).

Medical rehabilitation is a system of state, social and economical, psychological, medical, professional and pedagogical measures which are aimed at the human's health recovery, his working efficiency, social status, that is based on biological, social and economical, psychological, moral and ethical and scientific and medical basis. Psychological rehabilitation involves the psychological recovery from the past orientation after situations which caused the rise of anxiety and fears. The gist of the psychological rehabilitation consists in realization of different impacts through the mind of service members taking into consideration different therapies, prevention measures, hygiene and pedagogy.

On the basis of generalization it is stated that social rehabilitation of service members is a complex of coordination of medical, physical, psychological, educational, social, aimed at the most complete health recovery, psychological status and working efficiency of service members who lost these skills as a result of trauma. It is proposed that rehabilitation must be complex and it must have diagnostic, correction, therapeutical, preventive measures. The rehabilitation of service members must be conducted by the team that consist of professionals from different fields such as social workers, recreation therapists, medical workers, psychologists and social care teachers.

Key words: rehabilitation, social rehabilitation, psychological rehabilitation, medical rehabilitation, servicemen.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Сьогодні можна говорити про те, що в нашому суспільстві з'явилася нова соціальна група – ветерани бойових дій локальних конфліктів. Соціальний статус цієї групи поки невизначений, у зв'язку з чим вони не мають можливостей для

нормальної соціально-психологічної адаптації. Успішна соціальна адаптація даної категорії військовослужбовців у соціумі можлива в результаті проведення комплексу заходів з реабілітації.

Існуюча в українському суспільстві система заходів щодо реабілітації військовослужбовців, ветеранів бойових, учасників АТО має частковий, фрагментарний характер. Такий стан речей є результатом певної недосконалості системи соціального захисту військових (правової, економічної, психологічної, медичної), тоді як незадоволеність військовослужбовців своїм становищем у суспільстві, високий відсоток суїцидів, побутова невлаштованість, психологічне неблагополуччя тощо є наслідком.

Названі проблеми пов'язані з відсутністю цілеспрямованої державної соціальної політики у цій сфері, що передбачає як юридичне, економічне, медичне забезпечення, так і організацію науково-методичних досліджень з даної проблематики. Особливо значущим у розробці та реалізації соціальної політики держави щодо військовослужбовців є аналіз форм, методів, технологій і організація конкретних заходів щодо організації і здійснення соціальної реабілітації цієї категорії клієнтів.

Аналіз досліджень і публікацій... Загальні підходи до реабілітації представлені у роботах Л. Вакулєнко, Т. Добровольської, І. Мисули, М. Фролова, С. Харченко, Л. Яковлевої та інших. Різні аспекти реабілітаційної роботи з військовослужбовцями розглядають як вітчизняні (В. Алещенко, В. Лесков, О. Савченко, О. Хміляр та інші), так і зарубіжні дослідники (Н. Алаликіна, В. Березовець, А. Бурлак, А. Денисов, О. Здоровицький та інші). Однак, попри їх загальний доробок, варто констатувати нестачу теоретичного матеріалу щодо аналізу сутності самого поняття «соціальна реабілітація військовослужбовців».

Формулювання цілей статті... Розкрити сутність та проаналізувати зміст наукових дефініцій «реабілітація» та «соціальна реабілітація військовослужбовців».

Виклад основного матеріалу... З моменту виникнення військових конфліктів, з найдавніших часів людської історії, виникає необхідність здійснення соціальної реабілітації їх учасників. Діяльність військовослужбовців в умовах бойових дій характеризується впливом на психіку різноманітних стрес-факторів, які в подальшому можуть призвести до появи деструктивних емоційних станів і синдрому емоційного вигорання. Тривалість їх впливу і психотравмувальний характер сприяють виникненню таких змін у психіці людини, які знижують ефективність її життєдіяльності вже в мирних умовах.

З психологічної точки зору для більшої частини офіцерського складу звільнення з лав Збройних Сил виступає вагомим стресором, що суттєво впливає на психіку людини і вимагає кардинальних змін у поведінці й особистості військовослужбовців. За результатами наукових досліджень Н. Алаликіної [1], подібна екстремальна ситуація, породжує у людини травматичний стрес, який залишає глибокі емоційні наслідки, що негативно впливають на людину. Недостатність медичної та психологічної допомоги ставить питання про необхідність розробки цілісного процесу соціальної реабілітації військовослужбовців, а також зміни співвідношення його механізмів, при якому не виникає диспропорції у його здійсненні, а сама його реалізація буде ефективною.

Для розуміння змісту «соціальної реабілітації військовослужбовців» розпочнемо з уточнення основних понять. Нині, на жаль, не існує єдиного загальноприйнятого визначення «реабілітації». Термін «реабілітація» бере свій початок у країнах Західної Європи (походить від лат.: *habilitatis* – придатність, здатність, спроможність; префікс «ге» – зворотна або повторна дія) і означає відновлення. У Франції та франкомовних країнах використовують поняття «*readaptation*», під яким розуміють відновлення пристосованості на зміненому хворобою рівні. У широкому розумінні реабілітація означає «відновлення здоров'я, функціонального стану і працездатності, порушених хворобами, травмами або фізичними, хімічними та іншими соціальними чинниками» [6].

Слід зазначити, термін «реабілітація» досить часто зазнавав певних трансформацій, що було пов'язано з історичним контекстом. Так, різні види реабілітації активно розвивалися під час Першої світової війни. Тисячі травмованих і покалічених воїнів отримували відновлювальне лікування і реконструктивну допомогу. У 1903 році Франц Йозеф Раттер фон Бус уперше ввів поняття «реабілітація» у книзі «Система загального піклування над бідними», зосередивши увагу на благодійній діяльності.

У 1922 році в США Міжнародне товариство по догляду за дітьми-каліками вперше у світі взяло на себе розробку найбільш важливих питань реабілітації [7]. Медичне тлумачення термін «реабілітація» отримав у 1946 році у Вашингтоні на нараді з питань реабілітації хворих на туберкульоз, на якій сутність реабілітації вбачали «у відновленні фізичних і духовних сил потерпілого, а також його професійних навичок» [6].

На основі вивчення дисертаційного дослідження Н. Алаликіної [1] встановлено, що активний розвиток реабілітація отримала після другої світової війни. У цей час були створені різні реабілітаційні служби, центри, державні інститути реабілітації для лікування наслідків поранень,

контузій, захворювань у військовослужбовців отриманих на фронті. Дещо згодом, у 1958 році була організована Міжнародна система організації реабілітації, а в 1960 році створене Міжнародне товариство з реабілітації інвалідів, яке є членом Всесвітньої організації охорони здоров'я і співпрацює з ООН, ЮНЕСКО та Міжнародним робочим Бюро [1, с. 67].

Як зазначають І. Мисула та Л. Вакуленко, лише у 1958 році на засіданні Комітету експертів ВООЗ з медичної реабілітації було наголошено на необхідності застосування реабілітації для зменшення негативних фізичних, психічних, соціальних наслідків захворювань і звернено увагу на доцільність розвитку реабілітаційних служб [7].

Згодом лише після 60-х років реабілітацію почали викладати у вищих навчальних закладах різного спрямування. Однією з перших у світі відкрила у 1961 році кафедру і клініку реабілітації Варшавська медична академія. Поступово професійну підготовку реабілітологів розпочали здійснювати в Англії, Данії та інших країнах.

Експертний комітет із медичної реабілітації при Всесвітній організації охорони здоров'я у 1963 році наголосив, що реабілітація – це процес, мета якого попередити розвиток можливої інвалідності в період лікування захворювань і допомогти інвалідам у досягненні максимальної фізичної, психічної, професійної, соціальної та економічної повноцінності, на яку вони здатні в рамках існуючого захворювання або тілесного нездужання» [7, с. 10]. В подальшому реабілітацію фахівці розглядали як скоординоване застосування медичних, соціальних, просвітницьких, професійних заходів, що містять навчання і перенавчання інвалідів для досягнення по можливості найвищого рівня функціональної активності [6].

Науковці по-різному трактують термін «реабілітація». Так, Р. Овчарова розуміє реабілітацію як комплексну, багаторівневу, етапну і динамічну систему взаємопов'язаних дій, спрямованих на відновлення людини в правах, статусі, здоров'ї, дієздатності, що містить профілактику і корекцію відхилень [9]. Російські дослідники О. Трошін, Є. Жуліна та В. Кудрявцева під реабілітацією розуміють «комплекс заходів, що допомагають людям з фізичними вадами і хронічними захворюваннями адаптуватися до вимог навчання, професійного та суспільного життя» [10, с. 12].

Науковці однак у тому, що реабілітація вживається у всіх сферах діяльності людини – політичній, юридичній, розумовій, спортивній тощо. Так, у медицині вона визначається як процес відновлення здоров'я і працездатності хворих та інвалідів [7]. Медики вважають, що «реабілітація є одним із найважливіших напрямків у системі охорони соціального здоров'я, що включає державні, соціально-економічні, психологічні, професійні, педагогічні та інші заходи, спрямовані на профілактику та лікування захворювань, які призводять до тимчасової чи стійкої втрати працездатності, а також на повернення хворих та інвалідів у суспільство і до суспільно корисної праці» [7, с. 5]. У своїй публікації І. Мисула, Л. Вакуленко наголошують, що «реабілітація являє собою систему державних, соціально-економічних, психологічних, медичних, професійних, педагогічних заходів, спрямованих на відновлення здоров'я людини, її працездатності і соціального статусу, яка базується на біологічних, соціально-економічних, психологічних, морально-етичних та науково-медичних основах» [7, с. 10].

У соціальній роботі під реабілітацією розуміють не тільки відновлення здоров'я клієнта (в разі інвалідності), а більш широко, як відновлення соціального статусу людини, групи людей, втраченого або зниженого через проблеми, що призвели до важкої ситуації. До таких проблем О. Холостова відносить не тільки інвалідність, а й міграцію, безробіття, відбування покарання в місцях позбавлення волі тощо [12].

Оскільки реабілітація є складним багатогранним поняттям, що буквально означає «відновлення», науковці зосереджують увагу на різних її аспектах, а саме:

- юридичному, що передбачає відновлення доброго імені і юридичних прав в силу скасування раніше визнаної провини;
- психологічному, який має на меті відновлення втрачених здібностей особистості як прояв її «пластичності»;
- соціальному, що зосереджений на відновленні втрачених функцій і зв'язків із середовищем життєзабезпечення;
- медичному, що дає змогу запобігти інвалідності за рахунок відновлення порушених функцій організму і працездатності [4];
- педагогічному, що сприяє відновленню духовно-морального розвитку, гармонійності і цілісності особистості;
- соціономічному, направленому на відновлення втрачених соціальних функцій і зв'язків клієнта із середовищем життєзабезпечення [6].

Таким чином вони виокремлюють різні види реабілітації.

Враховуючи, що об'єктом реабілітації в нашому дослідженні є військовослужбовці, ми зосередили увагу на реабілітації цієї категорії клієнтів. Ми переконані, що ефективною реабілітація

військовослужбовців буде за умови комплексного підходу, що передбачає поєднання різних видів реабілітації. Доволі креативною, у цьому контексті, є позиція Н. Алаликіної [1], яка класифікувала різні види реабілітації військовослужбовців. Її авторське бачення представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Види реабілітації військовослужбовців (за Н. Алаликіною)

Види реабілітації	Зміст
Медична	відновлення (реабілітація) хворих і поранених у зоні бойових дій (у тому числі реабілітація учасників, які отримали інвалідність унаслідок поранення, отриманого при виконанні службових обов'язків у зоні бойових дій)
Психологічна (соціально-психологічна)	створення або відновлення нормального психологічного клімату для осіб, які перенесли важкі психологічні травми і психічні розлади у період військової служби
Соціально-культурна	створення або відновлення культурно-просторового середовища, достатнього і необхідного для духовного розвитку військовослужбовців
Акмеологічна	відновлення до максимально можливого рівня професійної діяльності для кожного військовослужбовця
Економічна (соціально-економічна)	відновлення або підвищення економічного статусу військовослужбовців
Соціально-моральна	відновлення репутації, честі та гідності об'єкта реабілітації в очах громадськості, а також створення позитивного образу учасника бойових дій як захисника Вітчизни

Дослідниця наголошує, що соціальна реабілітація є одним із напрямів соціальної політики, пов'язаних з відновленням з боку держави функцій захисту соціальних прав і гарантій тих громадян країни, які брали участь у військових конфліктах як усередині країни («гарячі точки»), так і поза нею у складі армії, в якості військових фахівців або радників, а також з відновленням у суспільній свідомості позитивного образу воїна-учасника бойових дій [1]. Авторка визначає «соціальну реабілітацію як комплекс заходів, соціально-економічних та інших, спрямованих найбільш важливе усунення або можливо більш повну компенсацію обмежень життєдіяльності» [1, с. 67].

Оскільки соціальна реабілітація пов'язана з іншими видами, розглянемо їх для більш повного розуміння суті даного феномену. Отже, психологічна реабілітація передбачає психічне відновлення колишньої орієнтації після ситуацій, які спричинили виникнення тривожності і страхів. Сутність психологічної реабілітації, на думку О. Савченко, полягає в здійсненні різних впливів через психіку на військовослужбовця з урахуванням терапії, профілактики, гігієни і педагогіки. За допомогою психологічних впливів стає можливим знизити рівень нервово-психічної напруженості, швидше відновити витрачену нервову енергію і, тим самим, зробити істотний вплив на прискорення процесів відновлення в інших органах і системах організму [11].

Слід зазначити, що соціальна реабілітація наближена до соціально-психологічної, яку російські дослідники розуміють як системний процес відновлення (формування) здібностей інваліда, що дають йому змогу успішно виконувати різні соціальні ролі і мати можливість бути реально включеним у різні сфери соціальних відносин і життєдіяльності. Її сенс полягає у відновленні оптимального функціонування психологічних механізмів соціальної інтеграції інвалідів, які відповідальні за процес засвоєння соціальних норм і правил поведінки, соціокультурного досвіду в цілому і виконують регуляторну функцію найбільш складних форм поведінки і діяльності, забезпечують ефективність адаптації в різних середовищних умовах [3].

Соціально-психологічну реабілітацію, як вважають Т. Добровольська, та Н. Шабаліна [5] можна розглядати у вигляді зв'язувальної ланки щодо всього комплексу реабілітаційних заходів, яка надає і забезпечує системність і цілісність. Такий підхід обумовлений наявністю соціально-психологічного ефекту від будь-якого реабілітаційного впливу і його безпосередньої спрямованості на інтеграцію інвалідів у суспільство.

Соціальна реабілітація, на думку Н. Морової [8], пов'язана з соціально-педагогічною, яку представляють як процес, спрямований на забезпечення включеності особистості з проблемами в розвитку в навколишній соціум в умовах цілеспрямованого педагогічного впливу.

Представимо власне бачення характеристики соціальної реабілітації військовослужбовців. Насамперед констатуємо, що ми поділяємо позицію А. Бурлака у тому, що реабілітація являє собою комплекс координування заходів медичного, фізичного, психологічного, педагогічного, соціального характеру, спрямованих на найбільш повне відновлення здоров'я, психологічного статусу і працездатності військовослужбовців, які втратили ці здібності в результаті захворювання [2]. Ця

мета досягається шляхом виявлення резервних прихованих можливостей організму і стимуляції його фізичних, психологічних і професійних здібностей.

Висновки... Таким чином, ми переконані у тому, що реабілітація як процес відновлення фізичних, психічних та соціальних ресурсів військовослужбовців має носити комплексний характер і передбачати поєднання діагностувальних, коректувальних, терапевтичних і профілактичних заходів. Однією із основних особливостей реабілітації військовослужбовців повинен стати комплексний підхід, який базується на необхідності залучення для її реалізації фахівців різних галузей знань – соціальних працівників, реабілітологів, медиків, психологів, соціальних педагогів.

Подальша наша увага буде зосереджена на аналізі комплексної реабілітації військовослужбовців, які приймали участь у бойових діях в умовах реабілітаційного центру.

Список використаних джерел і літератури/References:

1.Алалыкина Н. Н. Эффективность психолого-акмеологической реабилитации военнослужащих : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / Наталия Николаевна Алалыкина. – М. : РГБ, 2003. – 200 с. / Alalykina N. N. E'ffektivnost' psixologo-akmeologicheskoy reabilitatsii voennosluzhashhix (*Efficiency of psychological and acmeological rehabilitation of servicemen*), Moscow, RGB, 2003, 200 p. [in Russian].

2.Бурлак А. М. Игровые технологии как средство социально-культурной реабилитации военнослужащих : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Анатолий Михайлович Бурлак. – Москва, 2000 – 202 с. / Burlak A. M. Igrovyie tehnologii kak sredstvo social'no-kul'turnoj reabilitatsii voennosluzhashhix (*Game technologies as means of socio-cultural rehabilitation of servicemen*), Moscow, 2000, 202 p. [in Russian].

3.Галкин Н. Н. Введение в арт-реабилитологию. Социальная реабилитация инвалидов средствами художественного творчества. Курс лекций, бесед и практических занятий / Н. Н. Галкин. – Краснодар-Москва, 2005. – 221 с. / Galkin N. N. Vvedenie v art-reabilitologiyu. Social'naya reabilitatsiya invalidov sredstvami khudozhestvennogo tvorchestva (*Introduction to art-rehabilitology. Social rehabilitation of disabled people by means of artistic creativity*), Krasnodar- Moscow, 2005. 221 p. [in Russian].

4.Гордеева А. В. Реабилитационная педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических вузов и колледжей / А. В. Гордеева. – М. : Академический проект; Королев: Парадигма, 2005. – 320 с. / Gordeeva A. V. Reabilitatsionnaya pedagogika (*Rehabilitation pedagogy*), Moscow, Akademicheskij proekt; Korolev, Paradigma, 2005. 320 p. [in Russian].

5.Добровольская Т. А. Социально-психологические особенности взаимоотношений инвалидов и здоровых / Т. А. Добровольская, Н. Б. Шабалина // Социологические исследования – 1993. – № 1. – С. 56. / Dobrovolskaya T. A. Social'no-psixologicheskie osobennosti vzaimootnoshenij invalidov i zdorovx (*Socio-psychological features of relationships between disabled people and health*), Sociologicheskie issledovaniya, 1993, Issue 1, pp. 56. [in Russian].

6.Каденкова Е. А. Понятие «социальная реабилитация»: теоретический аспект / Е. А. Каденкова // Научные исследования: от теории к практике : материалы VII Междунар. науч.-практ. конф. (Чебоксары, 13 март 2016 г.) / редкол. : О. Н. Широков [и др.]. – Чебоксары: ЦНС «Интерактив плюс», 2016. – № 1 (7). – С. 135–138. / Kadenkova E. A. Ponyatie «social'naya reabilitatsiya»: teoreticheskij aspekt (*The notion of «social rehabilitation»: theoretical aspect*), Nauchnye issledovaniya: ot teorii k praktike, Cheboksary, CNS «Interaktiv plus», 2016, Issue 1 (7). pp. 135–138. [in Russian].

7.Медицина та соціальна реабілітація : навч. посіб. / [за заг. ред. І. Р. Мисули, Л. О. Вакулєнко]. – Тернопіль : ТДМУ, 2005. – 402 с. / Medychna ta sotsialna reabilitatsiia / za zah. red. I. R. Mysuly, L. O. Vakulenko (*Medical and Social Rehabilitation*), Ternopil, TDMU, 2005, 402 p. [in Ukrainian].

8.Морова Н. С. Основы социально-педагогической реабилитации детей с ограниченными возможностями : автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра пед. наук / Н. С. Морова. – М., 1998. – 38 с. / Morova N. S. Osnovy social'no-pedagogicheskoy reabilitatsii detej s ogranichennymi vozmozhnostyami (*The fundamentals of social and pedagogical rehabilitation of children with disabilities*), Moscow, 1998, 38 p. [in Russian].

9.Овчарова Р. В. Справочная книга социального педагога / Р. В. Овчарова. – М., 2001. – 478 с. / Ovcharova R. V. Spravochnaya kniga social'nogo pedagoga (*Reference book of the social pedagogue*), Moscow, 2001. 478 p. [in Russian].

10.Основы социальной реабилитации и профориентации: учебное пособие / О. В. Трошин, Е. В. Жулина, В. А. Кудрявцева. – М. : ТЦ Сфера, 2005. – 384 с. / Osnovy social'noj reabilitatsii i proforientatsii / O. V. Troshin, E. V. Zhulina, V. A. Kudryavceva (*Fundamentals of social rehabilitation and vocational guidance*), Moscow, TC Sfera, 2005, 384 p. [in Russian].

11.Савченко О. О. До питання проведення психологічної реабілітації військовослужбовців в структурі православних монастирських комплексів [Електронний ресурс] / О. О. Савченко // Містобудування та територіальне планування. – С. 446–449. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/search?q=g&ie=utf-8&oe=utf-8> / Savchenko O. O. Do pytannia provedennia psykhologichnoi reabilitatsii viiskovosluzhbovtsiv v strukturi pravoslavnykh monastyrskykh kompleksiv (*On the issue of psychological rehabilitation of servicemen in the structure of Orthodox monasteries*), Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia, pp. 446–449, [Electronic resource] – mode of access : <https://www.google.com.ua/search?q=g&ie=utf-8&oe=utf-8> [in Ukrainian].

12.Холостова Е. И. Социальная работа с инвалидами / Е. И. Холостова. – М. : Дашков и К, 2006. – 240 с. / Holostova E. I. Social'naya rabota s invalidami (*Social work with disabled people*), Moscow, Dashkov i K, 2006, 240 p. [in Russian].

Дата надходження статті: «23» березня 2017 р.

Стаття прийнята до друку: «25» квітня 2017 р.

Рецензенти:

Галус О. – доктор педагогічних наук, професор
Романишина Л. – доктор педагогічних наук, професор

Бриндіков Юрій – доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Хмельницького національного університету, кандидат психологічних наук, доцент, e-mail: bryndik@i.ua

Bryndikov Yurii – assistant professor of the department of social work and social pedagogics of Khmelnytskyi National University, candidate of psychological sciences, associate professor, e-mail: bryndik@i.ua

Цитуйте цю статтю як:

Бриндіков Ю. Соціальна реабілітація
військовослужбовців: до питання термінології / Юрій
Бриндіков // Педагогічний дискурс. – 2017. – Вип. 22.
– С. 30–35.

Cite this article as:

Bryndikov Yu. Social Rehabilitation of the Servicemen:
on the Question of Term, Pedagogical Discourse, 2017,
Issue 22, pp. 30–35.

УДК 37.013+378:398.1 (045)

ВІРА ВИХРУЩ,

доктор педагогічних наук, професор

(Україна, Львів, Національний університет «Львівська політехніка»)

VIRA VYKHRUSHCH,

doctor of pedagogical sciences, professor

(Ukraine, Lviv, National University «Lviv Polytechnic»)

orcid.org/0000-0003-3469-2343

Парадигмальний підхід та моделі навчання дорослих у сучасній вищій освіті

The Paradigmatic Approach and Models of Adult Learning in Modern Higher Education

У статті автором здійснено аналіз андрагогічного підходу як методологічної категорії педагогіки. Він розглядається з позиції парадигми, що дозволяє стверджувати: андрагогічний підхід реалізується на засадах поліпарадигмальності у сучасній освіті, у контексті гуманної педагогіки, найвищою цінністю якої є людська особистість. Проаналізовано аксіологічні механізми формування андрагогічної парадигми навчання дорослих та її моделей у вищому навчальному закладі. Андрагогіка є альтернативою загальній методиці навчання і сьогодні остаточно ще не може бути представлена єдиною теорією, моделлю або системою принципів. Концепція андрагогіки М.Ш.Ноулза починає впливати на теорію і практику початкової, середньої освіти, а також університетської освіти. Більшість вітчизняних вчених схиляються до розуміння андрагогіки як самостійної науки і вважають, що підхід до андрагогіки як методологічної категорії, науки про вивчення освіти дорослих значно звужує її сутність і можливості. М.Ш.Ноулз детально порівнює педагогічну та андрагогічну моделі, але вважає їх трактування як негативної (шкільна / педагогічна модель) та позитивної (андрагогічна модель) неправомірним. Сутність процесуальної моделі пов'язана із забезпеченням процедур і ресурсів, які допомагають дорослим учням оволодівати інформацією і вміннями.

Ключові слова: парадигма навчання, модель навчання, дорослий учень, андрагогіка, педагогічна модель, андрагогічна модель, вища освіта, навчання дорослих.

In the article the author analyzes the andragogical approach as a methodological category of pedagogics. The approach as a methodological category is seen from the paradigm's perspective that suggests: the andragogical approach is implemented on the basis of polyparadigmality in modern education in the context of humane pedagogics, which is the highest value of the person. The axiological mechanisms of andragogical paradigm of adult education and its models in higher education are analyzed. Andragogy is an alternative to common teaching methods and today cannot yet be presented in only one theory, model or system of principles. The concept of andragogy by M.S. Knowles begins to influence the theory and practice of primary, secondary and university education. Most domestic scholars tend to understand andragogy as an independent science and believe that the approach to andragogy as a methodological category, the science of adult education study significantly narrows its essence and capacity. M.S. Knowles compares pedagogical and andragogical models in details, but considers their